

**MINISTRY OF HEALTH OF UKRAINE
DANYLO HALYTSKY LVIV NATIONAL MEDICAL UNIVERSITY
DEPARTMENT OF UKRAINIAN STUDIES**

*On the occasion of the 15th anniversary
of department of Ukrainian studies*

**MODERN UKRAINIAN NATION:
LANGUAGE, HISTORY, CULTURE**

**Materials
of International Scientific-Practical Conference
(Lviv, March 16, 2016)**

Lviv, 2016

ЗМІСТ

Слово ректора	10
Замовлення	11

МОВА

Національно-мовна картина світу і культурно-текстова комунікація

Ольга Часо-просторове зміщення в українській химерній прозі.	12
Лариса Відображення українсько-російських мовних контактів у «Словнику української мови XIV – XV ст.» та «Словнику української мови XVI – першої половини XVII ст.».....	13
Аліна Символ як показник духовного розвитку людства (на матеріалі українського та російського фольклору)	20
Галина Статус прислівника в сучасному мовознавстві: традиції та модерн.....	21
Ганна Здоров'я фізичне і духовне: до мовного портрету людини у львівських творах XVI – XVII ст.....	23
Тетяна До питання про етнологію тексту: символ «козак» у мовній картині світу українців.....	26
Наталя Облігаторність в українському спілкувальному етикеті	29
Оксана Мовні маніпуляції як способи впливу на поведінку людини	31
Ірина Культура мови на сторінках часописів «Рідна мова», «Наша культура»	32
Наталя Змістово-логічна роль парцелятив у композиційному структуруванні тексту	33
Олена Тваринний світ у контексті сучасної лінгвістики	36
Марія Назви місць для утримання свійських птахів (на матеріалі східноєвропейських творів)	38
Ірина До психологічних особливостей українського світогляду	40
Володимир, Криський Мирослава Стилізація під старовину в романі І. Білика «Меч і крик»	40
Оксана Індивідуально-авторські кольоролексеми Дмитра Донцова в аспекті антитези.....	46
Еліна Функціонування з'ясувальних конструкцій мовленнєвої діяльності в публіцистиці	49
Наталя, Руснак Юлія Релікти світоглядних систем у буковинському веселлі	51
Оксана Символи в українській мові: репрезентація в тлумачних та спеціальних словниках	54
Валентина Мова як спеціальна система організації людського досвіду	56
Наталя Історія українського мовомислення в інтегрально-ідеографічному вимірі.....	59
Ірина Мовосвіт Миколи Лисенка крізь призму його лексики.	61
Наталя Структура діалектного словника: ілюстрація.....	64
Анна Ключові терміни старослов'янської суспільно-політичної лексики: етимологічний дискурс.....	67
Світлана Етномарковані конструкції як засоби вербалізації комунікативних інтенцій мовця	70
Валентина Проблема класифікації лексичних синонімів у сучасній лінгвістиці	72

Державна мова як предмет у національних навчальних закладах України

Валентина Методична розробка засідання тематичного гуртка з української мови «Шанувальники української фразеології» для учнів старших класів	75
Любов, Грицаненко Валентин Вища школа сучасної України	79
Людмила Роль української мови в професійній діяльності	81
Ірина Виховання національної свідомості у студентів вищої школи в процесі рідномовної підготовки.....	83
Інна Кейс-метод у формуванні комунікативної компетентності студентів спортивного напрямку на заняттях з української мови (за професійним спрямуванням).....	85
Вдович Світлана Роль мови в естетичному розвитку майбутнього фахівця	88
Лариса Застосування інтерактивних технологій у процесі навчання української мови (за професійним спрямуванням)	91
Валентина Підготовка студентів-філологів до пошуково-дослідницької експедиційної діяльності.....	93
Раїса Формування комунікативно-прагматичної компетентності майбутнього вчителя української мови і літератури на синтаксичній основі	95
Галина Вивчення на уроках української мови в ПТНЗ лексики з використанням інтерактивних та інформаційно-комунікаційних технологій	97
Лариса Мовно-професійна модель освіти в економічному університеті	100
Ірина Лінгворекламистика: нотатки про новий спецкурс для студентів ВНЗ України.....	102
Тетяна, Шарбенко Тетяна, Юфименко Вікторія Інноваційні технології викладання української мови за професійним спрямуванням у ВДНЗ України «Українська медична стоматологічна академія» (м. Полтава)	104

ДЕРЖАВНА МОВА ЯК ПРЕДМЕТ У НАЦІОНАЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ

ISSN 1281-373.7 : 375.5

МЕТОДИЧНА РОЗРОБКА ЗАСІДАННЯ ТЕМАТИЧНОГО ГУРТКА З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ «ШАНУВАЛЬНИКИ УКРАЇНСЬКОЇ ФРАЗЕОЛОГІЇ» ДЛЯ УЧНІВ СТАРШИХ КЛАСІВ

Валентина Александрова,

старший викладач кафедри української мови Гуманітарного
інституту Київського університету імені Бориса Грінченка

У статті розглядається роль позакласної роботи з української мови у навчанні та вихованні учнів, удосконалення їх умінь і навичок та творчих здібностей. Розглянуто особливості організації та проведення гурткової роботи з фразеології, розкрито зміст, форми та методи, подано орієнтовні теми засідань. Наведено приклади творчих завдань та вправ з української мови для самостійної роботи учнів.

Ключові слова: позакласна робота, методи і форми навчання, освітні і виховні цілі, засідання гуртка, класифікація фразеологізмів, пошукова робота, виховна спрямованість.

The article examines the role of extracurricular activities on the Ukrainian language training and education of high school students, improve their skills and creativity. The features of the organization and conduct of the circle of phraseology, content, forms and methods presented tentative theme group meetings, are examples of creative tasks and exercises on Ukrainian language independent work of students.

Keywords: class work, methods and forms of training, education and educational goals, meeting Circle, classification of phraseology, job search, educational orientation.

Актуальність. Позакласна робота з української мови є невід'ємною частиною навчально-виховного процесу. Необхідність проведення позакласних освітніх занять очевидна, так як є ефективним засобом формування у школярів зацікавлення до предмета, засобом розширення і поглиблення знань, набутих на уроках.

Позаурочна робота сприяє розширенню лінгвістичного світогляду, розвиває творчі можливості, підвищує мовну культуру учнів, вона покликана зробити крок уперед у порівнянні з уроком у збагаченні учнів знаннями й уміннями. Крім того, позакласні заняття - одна із форм наукової популяризації предмета.

Останнім часом у школі значно поширились масові форми позакласної роботи з рідної мови. Це і Тижні рідної мови, олімпіади, фестивалі, усні журнали, конференції, конкурси, шкільна мовна преса, радіо. Головним їхнім завданням є підвищення і розвиток інтересу до української мови, залучення учнів до активної участі в позакласних заходах.

Під позакласною роботою з мови більшість методистів (Аркушин Г., Асірій А., Вашуленко М., Караман С., Порошкіна О., Передрій Г., Бугайчук О., Білоусенко П., Гамалій А., Могила Н., Радевич-Винницький Я. та ін.) розуміє спеціально практиковані в позаурочний час заходи, які мають свій зміст, не завжди передбачений навчальною програмою, і які базуються на принципі добровільної участі в них школярів.

Позакласна робота з мови має дві основні форми: систематичну, яка постійно ведеться протягом року, та епізодичну — заходи, що проводяться один-два рази на рік. До систематичної позакласної роботи належить мовний гурток (товариства, клуби любителів словесності, школи юних лінгвістів), лінгвістичні куточки, стінна мовна преса, журнали чи альманахи, сплановані на півріччя, лінгвістичні радіопередачі (певний цикл).

Види епізодичної роботи надзвичайно різноманітні, їх можна об'єднати в кілька споріднених за методикою і метою проведення: заходи, що пропагують науку про мову (виставки, лекції, бесіди, окремі радіопередачі про мову, зустрічі з видатними вченими-мовознавцями чи письменниками); мовні конкурси (письмові, усні), КВК, вікторини, аукціони, олімпіади); свята мови (вечори, ранки, дні, декади, тижні); конференції й учнівські збори з питань мови; мовна преса, екскурсії (до бібліотеки, редакції, друкарні, поштамту, на підприємство).

Мовний гурток як систематичний вид роботи забезпечує поглиблення знань з предмета. Зазвичай у шкільній практиці існує два основних типи мовних гуртків: гурток мови (або шанувальники мови) і тематичні гуртки.

У мовному гуртку повинно працювати не менше 10 - 15 осіб. Учитель-словесник обов'язково повинен визначити для кожного гуртківця завдання, враховуючи можливості кожного. Завдання мають добиратися так, щоб поглибити знання, розширити кругозір, запалити дослідницький вогник, збудити прагнення заглиблюватись у мову, шукати, вивчати. Теми засідань гуртка повинні бути складені таким чином, щоб вони супроводжували в часі матеріал уроків української мови.

Там, де учні відчули смак до гурткової роботи з мови, набагато доцільніше вести один із тематичних гуртків. Найпоширенішими є гуртки лексики, фразеології, етимології, топоніміки, стилістики, культури мовлення, цікавої граматики. У нашій статті мова піде про гурток шанувальників української фразеології.

Фразеологія формувалася протягом століть, акумулюючи в собі життєвий досвід народу. У фразеологізмах найбільшою мірою виявляється національна специфіка мови, вони становлять образну частину її лексики.

Українська мова дуже багата на фразеологізми. З урахуванням віку та розвитку учнів для роботи гуртка можна рекомендувати такі питання: фразеологізми як особливий вид лексики; класифікація фразеологізмів; багатозначність, синонімія і антонімія серед фразеологізмів; походження фразеологізмів; творення фразеологізмів на базі прислів'їв та приказок; використання фразеологічних зворотів у художній літературі (зазвичай на матеріалі одного письменника).

Учні із задоволенням добирають фразеологічні одиниці за морфологічним принципом або фразеологізми із цікавим для них словом. Люблять ігри, в яких протягом визначеного часу потрібно дібрати стійкі звороти, що мають у своєму складі назву якоїсь тварини (*вовкам дивиться, як білка в колесі*) або птаха (*глуха тетеря, горобцеві по коліна*), назву частини людського тіла (*набрати в рот води, замовляти зуби*) тощо.

Гуртківці виявляють великий інтерес до стійких сполучень слів, влучних виразів, прислів'їв та приказок. Їм треба обов'язково рекомендувати завести спеціальні зошити для запису образних висловів, фразеологізмів та цитат, що сподобалися. Згодом школярів можна залучити до створення картотеки фразеологічних зворотів.

Робота в гуртку шанувальників української фразеології сприяє розвитку мови і збагачує мову школяра фразеологізмами. Програма гуртка спирається на ті знання, вміння і навички, які були отримані школярами у процесі вивчення базового курсу української мови. Основні форми організації занять гуртка – семінари і практичні заняття. Учитель-словесник повинен чітко визначити зміст навчання фразеології на заняттях гуртка, виділивши необхідний теоретичний мінімум і уточнивши фразеологічний словник, призначений для активного засвоєння, розробити відповідну систему вправ.

Роботу гуртка можна будувати поетапно: 1 етап – робота з восьмикласниками, II етап – із дев'ятикласниками. Основною метою першого етапу навчання є формування навичок правильного використання фразеологізмів у мові відповідно до їх семантики, етнокультурної своєрідності, структурно-граматичних особливостей; основна мета другого етапу – формування в учнів умінь комунікативно доцільного вживання фразеологізмів у мові, що робить необхідним вивчення стилістичних властивостей фразеологізмів, особливостей їх використання в художньому, публіцистичному, науковому, офіційно-діловому та розмовному стилях.

Для успішної роботи гуртка застосовуються різноманітні форми: інтегровані заняття; лекції; практичні заняття; фронтальні бесіди; театралізовані вистави; мовні вечори; лінгвістичні КВК; Дні чи Тижні мови; екскурсії.

Для проведення навчальних занять використовуються різні групи методів: словесні; наочні; практичні; репродуктивні; проблемно-пошукові; індуктивні; дедуктивні; методи самостійної роботи.

У шкільній програмі вивченню фразеології приділено вкрай мало уваги. Тому перед словесником при плануванні роботи гуртка треба визначити необхідну кількість годин для занять і мету.

Мета роботи гуртка – поглиблювати відомості про фразеологію; збагачувати й активізувати словниковий та фразеологічний запас учнів; сприяти розвитку комунікативної компетенції школярів; підвищувати комунікативну активність учнів; удосконалювати вміння школярів працювати колективно, в групах та самостійно.

Освітні цілі: формування і розвиток грамотного і вільного володіння усною і писемною формою української мови, формування та розвиток творчих умінь, формування читацької самостійності.

Виховні цілі: виховання любові і поваги до рідної мови.

Завдання: відкрити перед учнями невичерпні можливості української мови; стимулювати інтерес школярів до вивчення рідної мови; підвищувати загальний рівень мовленнєвої підготовленості учнів; активізувати вміння й навички живого спілкування, розвиток видів мовленнєвої діяльності; сприяти всебічному розвитку особистості кожного школяра; збагатити запас фразеологізмів в активному словнику учнів, навчити їх вільно володіти фразеологічними зворотами; виробити деякі навички фразеологічного аналізу в художньому тексті, що є компонентом загального мовного аналізу літературного твору.

Унаслідок вивчення фразеології на заняттях гуртка учні повинні:

1) **знати** про місце фразеології в загальній системі мови, основні ознаки фразеологізмів, що виділяються за різними ознаками, способи утворення фразеологізмів, функції фразеологізмів у мові, причини змін фразеологічного складу української мови, основні фразеологічні словники і довідники;

2) **уміти** виділяти в тексті фразеологізми, визначати їх синтаксичну роль у реченні, в доступних випадках визначати лексичне значення фразеологізмів, використовувати їх у мовленні з урахуванням стилістичних особливостей, користуватися фразеологічними довідниками та словниками, складати невеликі тексти, включаючи в них відповідні фразеологічні звороти.

Орієнтовні завдання до занять гуртка

1.1.Доповнити таблицю:

Джерела української фразеології	
З народних джерел	<i>З голови до п'ят; водити за носа; теревені правити.</i>
З професійно-технічних висловів	<i>З іншої опери; на ловця і звір біжить; де тонко, там і рветься</i>
З релігійних висловів	<i>Співати Лазаря; Хома невірющий, терновий вінок</i>
Вислови античних часів	<i>Прокрустове ложе; Сізіфова праця; крокодиллячі сльози</i>
Прислів'я і приказки	<i>Любиш кататися — люби й саночки возити; лівому все ніколи.</i>
Крилаті вислови видатних осіб, філософів, учених, політичних діячів, письменників	<i>Послухали Лисичку і Шуку кинули у річку (Л. Глібов). Бути чи не бути (Шекспір). Пропаща сила (Панас Мирний)</i>
Переклади іншомовних фразеологізмів	<i>Дивитися крізь пальці (з нім.), се ля ві (таке життя) — (з франц.)</i>

1.2. Вибіркова робота

Прочитати речення, виписати фразеологізми. Пояснити їх значення за допомогою фразеологічного словника.

Хто моря переплив і спалив кораблі за собою, той не вмере, не здобувши нового добра (Леся Українка). Хватить на Данька спину гнути (М. Стельмах). От як може чоловік жити, коли має олію в душі (М. Стельмах). Я люблю, щоб дівчина була трохи бриклива, щоб мала серце з перцем (І. Нечуй-Левицький). Старий заговорив дрібно й сердито, наговорив синам сім мішків гречаної вовни, неважаючи на святу п'ятницю (І. Нечуй-Левицький).

1.3. Творчі вправи

1. За допомогою фразеологічного словника розтлумачити подані фразеологізми й увести їх у прості речення, ускладнені однорідними членами, вставними словами, звертаннями (робота за варіантами).

Варіант 1. Сізіфова праця, ахіллесова п'ята.

Варіант 2. Езопівська мова, піррова перемога.

Варіант 3. Ганнібалова клятва, валамова ослиця.

Варіант 4. Дамоклів меч, Карфаген повинен бути зруйнований.

Варіант 5. Троянський кінь, розмотати клубок.

Варіант 6. Грати першу скрипку, виходити на арену.

2. Закінчити речення за допомогою фразеологізмів, поданих у довідці. З'ясувати їх походження.

1) Місто він своє знає як..

2) Нові будинки ростуть як ..

3) Крутиться зранку до вечора як ..

4) Схожі ми з сестрою як ..

5) Що йому не кажи, йому все як ..

6) Приїзд давніх друзів був як ..

7) Дощу цієї весни було мало як ..

8) Після ранкової зарядки сон як ..

9) Коли ми піднялися на гору, село було видно як ..

10) Дізнавшись, що починається футбол, Андрій як ..

Довідка. Свої п'ять пальців, гриби після дощу, муха в окропі, дві краплі води, з гуски вода, сніг на голову, кіт наплакав, рукою зняло, на долоні, вітром здуло.

1.4. Пошукова робота

Сократична бесіда (назва походить від давньогрецького філософа Сократа, який учив афінян мислити, залучаючи їх до своєї евристичної бесіди).

Який із поданих фразеологізмів відповідає слову:

◆ ніколи (а) тоді як рак свисне; б) дійти до краю; в) бити байдики);

◆ бідувати (а) у чорта на болоті; б) не меду пити; в) змотувати вудочки);

◆ викрити (а) хоч око виколи; б) кури не клюють; в) зірвати маску);

◆ дошкуляти (а) грати на нервах; б) намолоти дурниць; в) намотати собі на вус);

◆ приборкати (а) як корова язиком злизала; б) обламати роги; в) язиком чесати);

◆ перемогти (а) терпіти скруту; б) дійти до краю; в) узяти гору);

◆ сумний (а) мов у воду опущений; б) горить у руках; в) нести хрест);

◆ швидко (а) мов у воду опущений; б) як корова язиком злизала; в) узяти гору);

◆ голодний (а) і крихти в роті не було; б) одного поля ягоди; в) кинути тінь);

◆ осоромитися (а) вскочити в сливки; б) сісти маком; в) грати першу скрипку);

◆ щасливий (а) сім п'ятниць на тиждень; б) злий геній; в) бути на сьомому небі).

1.5. Завдання на встановлення відповідності (1-3)

Завдання 1.

Установіть значення фразеологізмів

1) Вбивати клин	А) Здоровий
2) Гріти руки	Б) Запальний
3) Спускатися з неба на землю	В) Домагатися залагодження справи
4) Оббивати пороги	Г) Досвідчений
5) Стріляний птах	Д) Нечесно наживатися
6) Книга за сімома печатями	Е) Приховане
7) Кров з молоком	Є) Сварити кого-небудь між собою
8) Гаряча голова	Є) Звільнятися від ілюзій

Завдання 2.

2. Утворіть синонімічні пари фразеологізмів

1) Ставати під вінець	А) Одним ликом шити
2) Мати рацію	Б) Точити ляс
3) Мати голову на плечах	В) Брати шлюб
4) Теревені правити	Г) Допікати до живого
5) Два чоботи пара	Г) Затаїти зло
6) Мати свій розум у голові	Д) Мати ґрунт під ногами
7) Точити зуб	Е) Жити своїм розумом
8) Заливати за шкіру сала	Є) Мати сенс

Завдання 3.

Утворіть антонімічні пари фразеологізмів

1) Аж до ніг	А) З наперсток
2) Тримати хвіст трубою	Б) Як мерзле горить
3) Як бджіл у вулику	В) Як гриби після дощу
4) Тримати в тіні	Г) Аж до хмар
5) Тримати у кулаці	Ґ) Тримати на виду
5) Як корова язиком злизала	Д) Попускати віжки
7) Триматися гоголем	Е) Піджимати хвоста
8) Аж горить під руками	Є) Опускати руки

Завдання 4.

Установіть синтаксичну роль фразеологізмів у реченнях. Зробіть повний синтаксичний аналіз останнього речення

- 1) Ця подія відбулась за царя Гороха.
- 2) Ніхто його не тягнув за язик.
- 3) Дівчата як кров з молоком намагалися переспівати парубків.
- 4) Справжні друзі повинні пуд солі з'їсти.
- 5) А він живе десь між небом та землею.
- 6) Ти мусиш мовчати, а інші можуть теревені правити.

Завдання 5.

Гра «Переклада», суть якої полягає в тому, що вчитель промовляє фразеологізм, а учні – замінюють його одним словом:

Працює як віл -	(тяжко)
Надути губи -	(розсердитись)
Як кіт наплакав -	(мало)
Ходити півнем -	(гордовито)
Як корова язиком злизала -	(швидко)
Вилетіло з голови -	(забув)
Сім потів зійшло -	(втомився)

Завдання 6. Білц – турнір.

Назвати фразеологізми до слів.

Запам'ятати -	(зарубати на носі);
Посваритися -	(розбити глека);
Червоніти -	(пекти раків);
Лінуватися -	(бити байдиків);
Мало -	(як кіт наплакав);
Дружно -	(рука за руку).

Останнім часом популярною формою роботи гуртка став метод проектів. Він надає можливість проявити творчі здібності усім гуртківцям, а для цього учителю-словеснику потрібно розподілити завдання так, щоб ніхто не залишився без роботи. Наприклад, тема проекту – «Фразеологізми у нашому житті», мета проекту – створення умов для формування в учнів навичок вживання фразеологізмів у мовленні, а також можливість працювати у команді.

Учні діляться на три команди, для кожної команди визначається тема.

1 команда – «Фразеологізми у Біблії»; 2 – «Фразеологізми у художньому творі»; 3 – «Фразеологізми розмовно-побутового мовлення». У результаті роботи кожна команда робить висновки, що у тексті Біблії фразеологічні звороти зустрічаються доволі часто. Це пояснюється тим, що книга, яка адресована усім людям, була написана так, що стала близька і зрозуміла їм, увібрала в себе народну мудрість і образність народної мови, бо біблійні фразеологізми вживаються в народній мові не одну тисячу років.

У творах художньої літератури автори вживають фразеологічні звороти для емоційного забарвлення мови героїв, яскравої передачі їх вчинків, зовнішності, поведінки, характерів тощо. Яскравим прикладом цьому може бути демонстрація на екран (Smart-дошку) текстів оповідання Марка Вовчка «Сестра», поеми І. П. Котляревського «Енеїда», роману Панаса Мирного «Хіба ревни воли, як ясла повні?», у яких гуртківці знайдуть дуже багато фразеологізмів та зможуть пояснити їх за допомогою фразеологічного словника. Учителю-словесник повинен порадити гуртківцям дослідити фразеологізми і фразеологічні звороти розмовно-побутового мовлення через спілкування зі старшими поколіннями – своїми бабусями та дідусями або з жителями сільської місцевості, у мові яких збереглося чимало.

Висновки. Отже, робота в гуртку української мови відкриває величезні навчальні можливості для поглиблення мовних знань, отриманих на уроках, розширює лінгвістичний світогляд учнів, активізує їх розумову діяльність, ініціативу й самостійність, дає можливість учням з різними інтересами та з різним рівнем підготовки навчатися разом. Атмосфера неформального спілкування допомагає вирішити виховні завдання: згуртування та формування колективу, почуття взаємодопомоги, виховання творчого ставлення до справи.

Література

1. Караман С.О., Караман О.В. Орфоепічний тренінг: Фонетика. Орфоепія. Орфографія. Лексика. Фразеологія. Стилїстика. Риторика. Завдання і вправи: Навчальний посібник – вид. КМПУ ім.Б.Д.Грінченка

пероб. і доп., 2009. - 132 с.

2. Караман С.О., Пентиліук М.І., Галетова А.Г. та ін. *Методика навчання української мови в гімназії. Навчальний посібник для студентів вищих закладів освіти*. - К.: Вища школа, 1992. - 217 с.
3. Олійник І. С., Сидоренко М. М. *Українсько-російський і російсько-український фразеологічний тлумачний словник*. - Х.: Прапор, 1997. - 462 с.
4. Удовиченко Г.М. *Фразеологічний словник української мови. Т.1 - А - М - К.*: Вища школа, 1984. - 303 с.
5. Ужченко В.Д, Ужченко Д.В. *Фразеологія сучасної української мови: Навч. посіб.* - К.: Знання, 2007. - 494 с.

ISSN 008:378(477)

ВИЩА ШКОЛА СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ ЯК СКЛАДНИК КУЛЬТУРИ

Любов Анучина,

кандидат філософських наук, доцент кафедри культурології
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

Валентин Грицащенко,

заслужений художник України, доцент кафедри культурології
та медіакомунікацій Харківської державної академії культури

У статті висвітлені проблеми, пов'язані з особливостями стану вітчизняної вищої школи. Підкреслено, що зміна духовних настанов українського суспільства, яке живе в нових соціально-економічних умовах, вимагає розробки концепції розвитку сучасної освіти України. Спроба це зробити надає підстави дійти висновку: вища освіта України втрачає свою гуманістично-гуманітарну складову. Офіційні настанови щодо вищих навчальних закладів передбачають акцентування уваги на формуванні та розвитку знань та вмінь майбутніх фахівців. Головна мета педагогічної діяльності – формування особистості практично виключена з процесів педагогічної діяльності. Досвід національної педагогіки, її досягнення не враховуються. Виникає загроза втрати людиною (що важливо, інтелекцією) своєї універсальності, а в результаті руйнування якостей інтелекту в її життєдіяльності.

Ключові слова: система освіти, вища школа, знання та вміння, інтелегент, фрагментарна, мозаїчна людина, універсальні людина.

The article highlights the problems associated with features state of the domestic higher education. Emphasized that changing spiritual guidance Ukrainian society that lives in the new socio-economic conditions requires the development of the concept of modern education in Ukraine. Trying to do this gives grounds to conclude: higher education Ukraine loses its humanistic humanitarian component. Official guidelines for higher education institutions include focusing on the formation and development of knowledge and skills of future specialists. The main objective of educational activities – identity formation practically excluded from educational activities. The experience of national pedagogy, its achievements are not counted. There is a threat of losing a man (which is important intellectuals) its universality, and the destruction of the intellectual qualities in her life.

Keywords: education system, higher education, knowledge and skills, intellectual, fragmented, mosaic man, universal man.

Актуальність. Кінець ХХ – початок ХХІ століття – час змін та випробувань для України. Життя в нових реаліях – соціальних, економічних, політичних тощо зумовило формування, впровадження у повсякденність нових духовних орієнтирів, нових норм спілкування, нових родинних відносин тощо.

Традиційні духовні змісти та форми життя українців, усталені цінності поступаються місцем стандартизованим настановам технократичного спрямування, утилітарним підходам до життєвих ситуацій. Суперечливість та парадоксальність наповнили духовний простір України. Українське суспільство опинилося у стані розгубленості, песимізму, апатії, зневіри. В Україні зростає попит на людей пасіонарних, на лідерів, фахівців високого гатунку, державників, які б за своїми моральним та професійними якостями були готові вивести державу на новий рівень.

Особливо важливою в цій ситуації є роль системи освіти (починаючи з початкової), особливо вищої. Саме вища школа покликана реалізувати завдання підготовки фахівця, здатного в духовному та професійному відношенні бути провідною силою в суспільстві.

Але, на жаль, офіційна доктрина сучасної вищої школи країни не передбачає підготовку фахівця як особистості духовно збагаченої, моральної – не тільки як представника сучасної інтелігенції, а й, у першу чергу, як людину-інтелекту.

Головним для вищої школи України державною доктриною сьогодні визначено формування високого рівня знань та вмінь. З її діяльності виключено таке важливе завдання, як формування світогляду майбутніх фахівців. Відмова від цього спрямування діяльності вищої школи обмежує зміст освіти технократично-технологічними вимірами, в умовах яких людина стає таким собі біологічним роботом-продуцентом, здатним поза виробничими сенсами хіба що на спорадичні ірраціонально-емоційні рефлексії у відповідь на змістовні виклики життя. Філософи, соціологи, психологи, культурологи вже розгубилися у пошуках академічних визначень такої людини. Людина часткова, фрагментарна, дискретна, мозаїчна, калейдоскопічна та ін. Відсутність світоглядних позицій дозволяє значно підвищити можливість маніпуляції людиною, використання її в якості об'єкта тих чи інших політтехнологій.

Безперечно і те, що подібна людина віддаляється від творчого підходу до будь-якої діяльності. Іншими словами, сучасна вища школа, готуючи фахівців, не ставить перед собою завдання формування людини творчої, людини, яка: усвідомлює навколишній світ; здатна ідентифікувати себе